380

5 Ağustos 1962
Vatan

GÜNÜN YAZISI

"Türk Filolojisi Temel Kitabı,,

Pertev Naili Boratav ve Zeki Velidi Togan'dan sonra aynı konuyla ilgili Tayyib Gökbilgin gerçeğin aydınlanması için görgü ve bilgilerini açıklıyor

YAZAN:

Prof. Tayyib GÖKBİLGİN

22 Haziranda Paris'te toplanan ve Türk tarihinin anahatları ile bu sahada bugünkü tetkikat ve neşriyat durumunu gösteren üçüncü cilt <<Temel Kitap>> ın yayın hazırlıklarını tesbit eden << Philologiae Turcicae Fundamenta>> redaksiyon komitesinin çalışmaları hakkında ve bundan evvelki safhalar ve ihtilaflarla ilgili bazı mütalaalar ve açıklamalarda bulunmak, bu suretle Türk kamu efkarını biraz aydınlatmak istiyoruz.

Bir müddet önce, bu konuda bazı neşriyat yapıldığı ve iki ayrı görüşün umumi efkara aksettirildiği düşünülerek, buna ihtiyaç görülmektedir. Bu neşriyatı takip edenler hatırlıyacaklardır ki, türlü safhalar geçirdikten sonra, Milletlerarası Müsteşrikler Birliğine ve UNESCO'ya bağlı ve bunlara karşı sorumlu bir halde ve milletlerarası müşterek ilmi bir teşebbüs halinde çalışan Fundamenta Redaksiyon Komitesi, tasarladığı plana göre meydana gelecek olan büyük eserin ilk cildini, yani <<Temel Kitabın>> dil kısmını 1959 da neşre muvaffak olmuş, ikinci cildini, yani edebiyat kısmını yayına hazır bir hale getirmiş, üçüncü cildi, yani Temel Kitabın <<Türk Tarihi >> kısmının hazırlıklarına ise bu sene başından itibaren başlamıştır. Ancak bu arada, kuruluşu, yetkileri, vazife ve sorumlulukları hemen bütün benzeri redaksiyon komitelerinde olduğu gibi, belli ve tesbit edilmiş bulunan Fundamenta Yazı Kurulu üyeleri arasında bir anlaşmazlık doğmuş ve bu yüzden Türk delege sayın Prof. Zeki Velidi Togan istifa etmiştir.

Bunun üzerine, Yazı Kurulu, bundan sonraki faaliyetn sıkı alaka ve irtibatını gözönüne alarak, doğrudan Türk Tarih Kurumuna müracaatla, Redaksiyon Komitesine Kurum üyeleri arasından bir tarihçi seçilmesini istemiş Türk tarihine tahsis edilecek olan üçüncü cildin hazırlanması işinde, temsil kudreti en fazla olan ve en salahiyetli bir ilmi teşkilat olduğu her tarafta ve herkesçe takdir ve teslim edilen Türk Tarih Kurumunun bu <<Temel Kitab>> a yazı yazacak müelliflerin intihabında tavsiyelerde bulunabilecek ve umumiyetle Redaksiyon Komitesinin vazife ve sorumluluklarını yüklenecek bir Türk tarihçisinin tesbiti ile bu mesaiye iştirakinin sağlanmasını rica etmişti. Şüphesiz ki, Türk Tarih Kurumu da, üçüncü cildin her bakımdan, yani ilmi, objektif ve şimdiye kadar Türk tarihi üzerinde bilerek veya bilmiyerek yapılmış hataları, yanlış görüşleri bertaraf edecek şekilde yazılıp yayınlanabilmesi için kendisine düşen vazife ve hizmeti, bütün imkanları ile yerine getirmeye çalışmayı uygun görmüş ve Komiteye bir üyesini seçme hususundaki kararını

ve müsbet cevabını müracaat sahibine bildirmişti.

İşte, 22 Haziranda Paris'te Fundamenta yazı kurulu, iki Türk delegenin, yani evvelden beri Komitede bulunup da her nasılsa çalışmalara bugüne kadar katılmak imkanını bulamamış olan sayın Profesör Fahir İz ve benim iştirakimiz ile yaptığı toplantıda, Türk Filolojisi Temel Kitabı'nın tarih kısmının tam ve mükemmel bir şekilde yazılması, Türk tarihi hakkındaki en son araştırmaların ışığı altında, en yetkili Türk ve yabancı alimler tarafından hazırlanması hususlarını kararlaştırmış, ve ilgililerle bu hususta temaslara girişilerek, mümkün olduğu kadar kısa zamanda programın gerçekleştirilmesini ele almıştır.

Redaksiyon Komitesini teşkil eden ve başından itibaren takdire şayan meşkur mesaileri bilinen Prof. Scheel, Prof. Bazin, Prof. Bombacı gibi ilim adamlarından başka, bu toplantıya fikir ve mütalaaları sorulmak üzere, bazı maruf tarih otoriteleri ve hocaları da davet edilmiş bulunuyordu. Ezcümle, Selçuklu tarihi üzerinde geniş araştırmaları ve bilgisiyle tanınan Prof. Claude Cahen, Osmanlı tarihi üzerinde çalışmaları ve eserleri bilinen Londra Üniversitesi Profesörü Bernard Lewis, yine Türk ve Asya tarihleri üzerinde çalışan Mr. Aubin ve Mr. Hamilton gibi zevat ve diğer taraftan şimdiye kadar yazı kurulunun sekreterliğini büyük bir ciddyet, itina ve başarıyla yapmış bulunan sayın Prof. Pertev. N. Boratav, ve keza eserin teknik işlerinde görevlendirilmiş olan tarihçi sayın Dr. Müller toplantıya iştirak ettiler.

Verimli bir mesai, faydalı ve müsbet bir netice bu sayede temin olundu. Yazı Kurulu, son baharda bir daha toplanarak, Türk Filolojisi Temel Kitabının tarih bölümüne kendi sahaları ile ilgili etüdleri yazacak olan tarihçilerden alınan cevapları görüşecek, bu konuda gerekirse yeni bazı tadillere gidilerek, yeni kararlar alınacak, ve bir sene sonra da üçüncü cildin tab'ına başlanacaktır ki, bunun 1965 te Viyana'da toplanacak olan Milletlerarası Tarih İlimleri Kongresine, Türk tarihi hakkında en yeni araştırmaların ve bu meseleler üzerinde en bitaraf ve objektif görüşlerin bütününü ihtiva eden bir eser olarak arzedilebilmek imkanını kazanması umulmaktadır.

Böyle müşterek ilmi bir esere, başından itibaren katılmış bulunan Prof. Zeki Velidi Togan'ın, kendi sahası ile ilgili yazılara en çok ihtiyaç duyulacağı bir zamanda uzak kalması, lüzumsuz ve sebepsiz bir takım vesileler ileri sürerek, mesnetsiz ve gerçeklere aykırı birtakım iddialarda bulunmak suretiyle, arkadaşlarını kırarak bu Kuruldan istifa etmiş olması, teesüre şayandır. Filhakika sayın Togan, <<Redaksiyon Komitesini, Bazin ve Boratav'ın elinden kurtarmayı>> teklif etmekle, sayın Prof. Scheel de dahil olduğu halde, her nedense istemediği değerli otoritelerin <<muazzam bir Sovyet kültür cephesi>> ne dayandıklarını, gerçeklere aykırı olarak iddia etmekte, yine Yazı Kurulunu <<dıştan gelme tesirlerle ilmi bir esere, onun hüviyet ve gayelerine aykırı bir karakter ve istikamat verilmesine göz yummak, veya gafletle böyle bir müdahaleye alet olmak>> şeklinde itham altında bırakmakla iyi birşey yapmış değildir. Böylelikle hem vehimlere, lüzumsuz ve aşırı hassasiyete kapılmış, hem de acele hükümlere ve istidlallere girişerek, iyice tahkik ve tetkik etmeye ihtiyaç duymadan, yersiz ve haksız iddia ve isnatlarda bulunmuş, bazan da bunları, muarızlarına hakaret derecesine vardırmıştır. Sayın Prof. Bazin`in siyasi kanaat ve akideleri ne olursa olsun, ciddi ve herkes tarafından takdir ve hürmet gören bir Türk dili profesörü sıfatiyle, bu müşterek ilmi eserdeki hizmet ve rolünü, gerek bizzat yazdığı ve gerek kontroldan geçirdiği yazılarda, ilmi bakımdan muahaze ve tenkid edilecek, ilmi gerçeklere aykırı noktalar bulunup bulunmadığını iyice tetkik ettikten sonra, bir hükme varmak gerekirdi, Halbuki, müddei ve isnatçı tarafından, bu hakkiyle yapılmamıştır. Keza ötedenberi edinilmiş yanlış kanaatlerin ve sabit fikirlerin tesiri altında kalarak, Yazı Kurulunun yetkileri ve sorumluluğu ile hiçbir münasebeti

bulunmayan, redaksiyon sekreteri sayın Prof.Pertev Naili Boratav'ı da asıl ve esası olmıyan, Paris'te bizzat benim ve Prof. Fahir İz'in dökümanlar üzerinde yaptığımız incelemeler neticesinde vardığımız kanaate göre, gerçeklere uymıyan birtakım iddia ve isnatlarla suçlandıran, geniş bilgisine güvendiğimiz, Genel Türk Tarihi sahasında tam bir otorite olarak kabul ettiğimiz sayın Togan, kendisine hiç yakışmayan bu hareketiyle bir haksızlık yapmıştır.

Prof. Boratav, vaktiyle her nasılsa gadre uğramış veya uğratılmış, Paris'te << İlmi Araştırmalar Merkezi>> nde ve Üniversite muhitinde çalışma imkanlarına kavuştuktan sonra, çok verimli mesaide bulunmuş, değerli eserler vermiş ve bu arada Fundamenta çalışmalarında da her Türk ilim adamının şükranla karşılıyacağı hizmetler ifa etmiş bir Türk ilim adamıdır. Bugün Kırgız destanı, Mahtumkulu tercümeleri, masallar üzerindeki tetkikleri UNESCO ve Société Asiatique tarafından bastırılmaktadır; bir eseri Mainz İlim Akademisi tarafından neşredilmiş, ve Türk folkloruna ve masallarına ait diğer bir eseri Berlin İlim Akademisi tarafından basılacak olan, kendi köşesinde bir karınca gibi çalışan bu mütevazı ilim adamımız, halen üniversitelerimizin kendisine şiddetle ihtiyaç duydukları bir otorite vasfında ve değerindedir. Onun, ikinci cilde girecek Togan ve Taymas'ın yazıları üzerinde yapıldığı iddia olunan değiştirmeler ve tahrifler, bizim incelememiz neticesinde tesbit edilememiştir. Tafsili burada uzun düşecek olan ihtilaflı noktalardan sadece birkaç misal üzerindeki şu açıklamalar, herhalde bu hususta bir fikir verebilecektir:

1) Sayın Togan'ın başlıca iddiası olan, Rusya'daki Türklerin edebiyatlarına ait makalelerin, maksatlı olarak değiştirildiği, fakat Rusya dışı Türklerin edebiyatlarına ait yazılara hiç dokunulmadığı noktası doğru değildir. Bir defa Boratav, Rusya dışı Türklerin edebiyatları hakkında Uplegger, Spies, Caferoğlu, Eckmann Björkmann, Akyüz, Doerfer ve Deny'nin makalelerinde gördüğü bazı aksak veya eksik tarafları da raporlarında belirterek, Redaksiyon Komitesine arzetmiştir.

2) B. Abdullah Taymas'ın, Kazan - Tatar edebiyatı makalesinin tercümesini sayın Togan görmemiştir. Bunu tetkik etmiş olsaydı, müellifin makalesindeki mana ve mefhumun tercümede tamamen mevcut kaldığını ve mesela, birçok başka yazarlar hakkında olduğu gibi Şeyhzade Babiç hakkında da, <<öldürülmüştür>> lafzının herhangi bir şekilde değiştirilmeyip, << a éte tué >> şeklinde aynen tercüme edildiğini görecekti.

3) Sovyet edebiyat tarihlerinde zikredilmiyen Şahabeddin Mercani, Musa Carullah, Rızaeddin Fahreddin, Ziyaeddin Kemali, v. s. gibi zevat, Prof. Togan'ın iddiası hilafına atılmış olmayıp, tercümede aynen bırakılmıştır.

4) Sayın Togan, Özbek edebiyatına ait yazının bir muhacire yazdırıldığı halde, kabul olunmadığını, sonra da bir Alman'a yazdırılmış ise de bu makalenin kendisine gösterilmediğini iddia etmektedir ki böyle bir muhacir tarafından bu konuda bir yazı gönderilmediği, sayın Prof. Benzing tarafından yazılan bu bahsin, Togan tarafından görülmemiş olmasının sebebi ise, bu yazı geldiği zaman, Togan'ın istifa etmiş bulunmasından ibaret bulunduğu anlaşılmaktadır.

5) Sayın Togan'ın bir iddiası da, diğer iki muhacirin Azerbaycan ve Kafkas Türkleri edebiyatlarını yazdıkları, bunların makalelerinin, sadece Sovyetlerden önceki devirler edebiyatından bahsettikleri için, objektif görüldüğü keyfiyetidir. Burada kastedilen iki muhacir sayın Cafer oğlu ile sayın Abdülkadir İnan'dır ki, bunlardan Abdülkadir İnan'ın yazısında, Sovyet devri de incelenmiştir ve 1937 tasfiyesinde öldürülen şairlerden bahseden ibareler aynen tercüme edilmiştir.

6) Prof. Togan'ın, << Sovyetlerin hoşuna gitmiyecek yerleri sansür etmek>> le suçlandırdığı mütercim ve redaktörün, tercümede bu gibi ibareleri aynen bıraktığını, hatta bazı ahvalde, elde

ettiği tamamlayıcı malumatla biyografik bilgilere sarahat kazandırdığını belirtmek lazımdır ve bunu A . Taymas'ın Kırım - Tatar edebiyatı ve yine aynı müellifin Kazan - Tatar edebiyatı makalelerinde asıl metinle tercümeyi karşılaştırmak suretiyle göstermek mümkündür.

Hülasa, görüldüğü üzere, bir takım yersiz tatsız ve yakışıksız iddia ve isnatlardan, bunlara dayanılarak yapılan tartışmalardan sonra, gerçekler ortaya dökülmekte, neticede aklı selim üstün gelerek, bu hayırlı ve güzel esere devam olunmaktadır. Bundan sonra da vazifemiz, Türk dil, edebiyat ve tarihine ait temel bilgileri ve en son araştırmaların neşrini, Türk bilginlerinin de geniş bir şekilde iştirakiyle gerçekleştirmek ve böylece milletlerarası müşterek ilmi çalışmalarda bize düşen hizmetleri hakkiyle ifa etmek olacaktır. Bu aynı zamanda gelecek Türk ilim nesillerine de, güzel bir örnek vasfını taşıyacaktır.